

L'espona

(ALDC, IV, 750. L'espona)

El 'marge de pedra per a sostenir les terres d'un bancal' coneix diversitat de noms, els més estesos dels quals són *marge*, *paret*, *espona* i *riba*, amb els seus der. *Marge* (s. XIII; var. *marxen* 160, *matge* 85; der. *margets* 86, *marjat* 123, *margera* 21, *margenera* 29, *marjat* 75, *marjada* 79, 81; compost *marge mitger* 154) prové del llat. MARGINE, amb el mateix significat. *Paret* (s. XI; var. *pret* 5, 7, 13, 14, per síncope) deriva del llat. vg. PARĒTE, var. del llat. cl. PARIĒTE 'paret d'una casa'; compostos *paret seca* 11, 17, 55, 56 (var. *pret seca* 3, 5, 6), ~ *de tanca* 35, ~ *de separació* 35, ~ *de marge* 53, ~ *de la sobalada* 88, ~ *de contraterrer* 149. *Espona* és el resultat fonètic del llat. SPŌNDA, que volia dir 'fustam d'un llit' i que va passar a 'cada costat d'un llit' "perquè el qui s'asseu sobre la vora o espona d'un llit ho fa sobre la seva armadura o fustam" (DECat), per a desembocar en 'marge; pendent d'un camp'; documentat ja al s. IX (*sponna*, on es veu l'assimilació -ND- > -nn- que se simplificaria en *n*), coneix la var. *espuena* 87, 94, d'afinitat aragonesa, i el der. *esponal* 99 (cf. oc. *esponda* 'costat del llit'; arag. *espuenda* 'marge del riu'). *Riba* (s. XIII) és der. del llat. RĪPA 'marge, sobretot de riu', i té les var. *arriba* 7, amb vocal protètica d'origen fonosintàctic, el compost *riba de pedra* 125 i els der. *ribàs* 131, 136, 137, 142, 150, 151, 155-160, 162, 166, 172, 177, format de *riba* i el suf. -às, o potser ja del llat. *RIPACEU (DCVB), atesa la forma aragonitzant

riba[θ] 134, 138, 139, i *riba*[θ]ada 139; compost *ribàs de pedra* 158, per a distingir-lo del de terra.

Els altres significants, més aviat locals, parteixen de la idea de: **1** 'paret, mur': *tanca* 174, deverbal de *tancar*, en el sentit de 'paret que circumda o tanca un terreny'; *mitgera* 144, reducció de *paret mitgera* (cf. *marge mitger*); *encadenat* 'filada de pedres entreligades a manera de cadena' 71, 72; *calçada* 167, 171, 175-177 (pron. *calçà*), pròpiament 'paret de pedra calcària', der. de *calç*; *muro* 95 (< cast., del llat. MURU 'mur d'una ciutat') i *muralla* 92 (< llat. MURALIA); *barana* 92, del preromà VARANDA 'voretà'; *travessera* 25, der. de *través*; *carena* 64, probable extensió de *carena* 'quilla d'una embarcació' (< llat. vg. *CARENA, var. de CARĪNA); *rastell* 110, 112 (der. *rastellada* 2, 3, a partir de 'rengle de pedres'); **2** 'terreny pendent': *solana* 'terreny inclinat on dóna el sol' 83; *coster* 119, der. de *costa* 'pendent d'un camp'; *terraplè* 'plataforma per a limitar corrents d'aigua' 118 (< fr. *terre-plein*, terme originàriament de fortificació); *putxana* 141, probable var. de *pujada*; **3** 'terreny esglaonat': *gragó* 107, de *graó* amb -g- epentètica (com *cuga* 'cua'); **4** 'reclau, element sobresortint': *sobam* 'reclau gros, roca que mig surt de terra' 77 (< *sobalm(a)* 'cova poc profunda'); *bordó* 117, 122, des de 'motllura, rivet'; *mota* 'munt de terra' 161 (< germ. MOTTA); **5** 'paret per a detenir l'aigua': *parat* 70, 76, der. de *parar* 'detenir'.

Alguns d'aquests mots s'interfereixen o tenen relació amb *feixa* (veg. mapa 491), com *escala de camps*, *camp escalonat*, *escalera*, *escalador*, *riba* i *camp roster*.

Són mots normatius *espona*, *marge*, *paret* i *riba*, des del DGJ, 1932. La introducció d'un mot nord-occidental com és *espona* és una mostra de la voluntat d'aplicació del mètode composicional que sol aplicar Fabra en la construcció del model de llengua.

